

UDHËZUES

KUNDËR KORRUPSIONIT

në vetëqeverisjen lokale

Botues:

Asociacioni për Iniciativa Demokratike
Bul. Vëllezërit Gjinoski, 61, 1230 Gostivar
www.adi.org.mk

Për botuesin:

Lulzim Haziri

Bordi redaktues:

Lulzim Haziri, Katica Mihajlovic dhe Dobrinka Stojanovska

Përktheu:

Xhemazije Rizvani

Dizajni dhe printimi:

MOVEO, DOO, Shkup

USAID
NGA POPULLI AMERIKAN

Ky publikim është përgatitur nga Asociacioni për Iniciativa Demokratike (ADI) në kuadër të Projektit për pjesëmarrje qytetare me mbështetjen e popullit Amerikan përmes Agjencionit për Zhvillim Ndërkombëtar të Shteteve të Bashkuara të Amerikës (USAID). Pikëpamjet e shprehura në këtë publikim nuk reflektojnë medoemos pikëpamjet e Agjencionit për Zhvillim Ndërkombëtar të Shteteve të Bashkuara apo të Qeverisë së Shteteve të Bashkuara të Amerikës.

Udhëzues kundër korrupsionit në vetëqeverisjen lokale

Gostivar

2021

Përmbajtja:

Hyrje.....	7
1. Termi korrupsion.....	8
1.1 Përkufizimet kryesore.....	8
1.2 Format e reja të korrupsionit.....	10
1.3 Konflikti i interesit.....	12
2. Standardet dhe konventat ndërkombëtare në fushën e antikorrupsionit.....	14
2.1 Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit.....	14
2.2. Dokumente të tjera të rëndësishme ndërkombëtare.....	14
3. Korniza ligjore dhe strategjike kombëtare.....	15
3.1 Ligji për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit.....	15
3.2 Ligjet që janë burimi i ligjit kundër korrupsionit.....	17
3.3 Strategjia Kombëtare për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit.....	17
4. Përgjegjësitë e njësive të vetëqeverisjes lokale në luftën kundër korrupsionit.....	19
4.1 Mekanizmat kundër korrupsionit dhe politikat publike në nivel të vetëqeverisjes lokale.....	19
4.2 Komponentët e politikës së integritetit të njësive të vetëqeverisjes lokale (NJVL).....	20
4.2.1 Interesi publik dhe parandalimi i korrupsionit dhe konfliktit të interesit.....	20
4.2.2 Puna profesionale dhe etike e administratës komunale.....	21

4.2.2.1 Standardet etike për Këshillin Komunal.....	21
4.2.3 Raportimi i mbrojtur.....	21
4.2.3.1 Kushtet për denoncim të mbrojtur.....	22
4.2.3.2. Raportimi i mbrojtur në kanale të tjera të jashtme.....	23
4.2.3.3. Informimi i publikut.....	23
4.2.4. Menaxhimi i Burimeve Njerëzore.....	23
4.2.5 Funksionim efikas, ekonomik dhe efektiv.....	24
4.2.6 Transparencë, llogaridhënie dhe pjesëmarrje.....	25
4.2.7 Menaxhimi i kualitetit.....	25
4.3 Përfitimet e futjes së sistemeve të integritetit.....	26
4.4 Planet lokale kundër korrupsionit.....	27
4.5. Zbatimi, monitorimi dhe raportimi.....	28
4.5.1 Analiza dhe menaxhimi i rreziqeve të korrupsionit.....	28
Përmbledhje.....	31
5. Shënimi i rregulloreve përkatëse, literatura dhe burimet e përdorura.....	32
Rregulloret përkatëse.....	32
Referencat dhe burimet.....	33

Korrupsioni është një fenomen po aq i vjetër sa shteti. Korrupsioni është një fenomen sistematik që përhapet si vertikalisht ashtu edhe horizontalisht, shkatërron themelet dhe vlerat e çdo shoqërie, shkatërron institucionet dhe ekonominë dhe çon në mjerim dhe varfëri në planin afatgjatë. Çmimin për korrupsionin e përhapur, para të cilit shoqëria “mbyll sytë” prej vitesh, në fund e paguajnë gjithmonë qytetarët nga shtresat më të varfra.

Që nga shfaqja e korrupsionit ka nevojë që njerëzit ta kundërshtojnë këtë fenomen që është pjesë përbërëse e jetës shoqërore, ndaj paralelisht me termin korrupsion ka dalë edhe termi antikorrupsion, pra lufta kundër korrupsionit. Korrupsioni është i pranishëm në shumë forma dhe kërkon një qasje komplekse, duke filluar nga kodet e dhura, masat ligjore dhe institucionale, deri te organizimi dhe bashkimi i qytetarëve dhe aktivistëve, për angazhim dhe kundërshtim të përbashkët ndaj korrupsionit.

Ky udhëzues është i destinuar kryesisht për vendimmarrësit dhe punonjësit e qeverisjes lokale, por edhe për praktikuesit që bashkëpunojnë me përfaqësuesit e pushtetit vendor dhe synon të shërbejë si burim informacioni përkatës në përmbushjen e detyrimeve të përcaktuara në legjislacionin kundër korrupsionit, politikën e integritetit dhe zbatimin e tij në nivel lokal.

Udhëzuesi ofron informacion dhe mjete praktike për të mbështetur dhe forcuar integritetin e pushtetit vendor, bazuar në udhëzimet për zbatimin e Politikës së Integritetit të Njësisë të Vetëqeverisjes Lokale, të zhvilluar nga Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit (KSHPK).

Udhëzuesi është sistemuar metodologjikisht në njësi të veçanta që mund të studiohen në mënyrë të pavarur, sipas interesave të lexuesve dhe palëve të interesuara. Shpresojmë që publikimi të kontribuojë në parandalimin e llojeve të ndryshme të sjelljeve korruptive dhe të paligjshme në vetëqeverisjen lokale dhe të forcojë vetëdijen për dëmshmërinë e praktikave korruptive.

Përqendrohuni në institucionet që krijojnë përfitime për korrupsionin dhe jo në karakteristikat e atyre që përfshihen në praktika korruptive. Pse? Sepse nëse nuk i ndryshon institucionet që krijojnë stimuj dhe zyrtarët që do të vijnë më vonë, ndoshta do të jenë po aq të korruptuar sa ata para tyre.

Qytetet e korruptuara: Një udhëzues praktik për parandalimin dhe trajtimin e korrupsionit - R. Klitgard, R. McLean - Abaroa, H. Lindsay Paris)

1. Termi korrupsion

1.1 Përkufizimet kryesore

Korrupsioni, si subjekt i debateve juridike, sociologjike, politike dhe filozofike, ka qenë i pranishëm gjatë gjithë historisë. Përkufizimet e korrupsionit mund të ndahen në tradicionale dhe moderne. Konceptet tradicionale të korrupsionit përfshijnë shpjegimet e Platonit, Aristotelit, Polibit dhe Monteskjësë për korrupsionin si "korrupsion i pushtetit", domethënë qeverisje që nuk është në interesin e përgjithshëm në interes të bashkësisë politike – shtetit. Qasja e dytë, në kuptimin tradicional të korrupsionit, u zhvillua nga Makiaveli dhe Rusoi, të cilët e konsideronin korrupsionin si një korrupsion moral të njerëzve, pra anulim të vlerave dhe virtyeteve shoqërore të qytetarëve.

Nisur nga kuptimi i thjeshtë i termit korrupsion, është evidente se ai është një lloj korrupsioni, pra keqfungsionim apo abuzim. Kështu, lind pyetja themelore: Çfarë lloj abuzimi është ky? Përgjigja, të paktën ajo fillestare, qëndron në përkufizimin e ofruar nga OJQ-ja ndërkombëtare dhe organizata jofitimprurëse Transparency International ¹, sipas të cilit korrupsioni është abuzimi i pushtetit (ose autoritetit) të besuar për qëllime private.

Ka shumë përkufizime legaliste të korrupsionit si fenomen. Edhe pse është e mundur të zbulohen dallime të caktuara midis tyre, ato janë kryesisht terminologjike. Thelbi i të gjithëve është i njëjtë dhe jepet në maksimumin e mëposhtme: **vetëm vepra që është e paligjshme është e korruptuar**. Elementi i dytë në konceptimin legalist të korrupsionit është përfitimi personal nga personi që shpërdoron pushtetet e besuara (pushteti). Korrupsioni më së shpeshti shfaqet në formën e përfitimit privat përmes keqpërdorimit të burimeve dhe të mirave publike.

¹ <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption>

Përkufizimi i korrupsionit sipas Ligjit për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit ², neni 2, paragrafi 1:

“Korrupsion nënkupton shpërdorimin e detyrës, autoritetit publik, apo pozitës zyrtare për përfitime, drejtpërdrejt ose nëpërmjet një ndërmjetësi, për veten apo për tjetrin”.

Termi korrupsion, në kuptim të dispozitave të Ligjit për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit, përfshin edhe termat:

Korrupsion pasiv - veprim i qëllimshëm i një zyrtari, i cili drejtpërdrejt ose nëpërmjet një ndërmjetësi, kërkon ose merr përfitime të çdo lloji, për vete ose për një palë të tretë, ose pranon një premtim për një përfitim të tillë, me qëllim që të veprojë ose të mos veprojë në përputhje me detyrat e tij ose për të kryer kompetencat e tij, në kundërshtim me detyrat e tij zyrtare, dhe

Korrupsion aktiv - veprim i qëllimshëm i çdo personi i cili, drejtpërdrejt ose me ndërmjetës, premtim ose përfiton nga çdo lloj zyrtari, për të ose për një palë të tretë, me qëllim që të veprojë ose të mos veprojë në përputhje me detyrimet e tij ose për të kryer kompetencat e tij/saj, në kundërshtim me detyrat e tij/saj zyrtare.

² Ligji për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit, Gazeta Zyrtare e RMV nr. 12/2019

1.2 Format e reja të korrupsionit

Format e shfaqura të korrupsionit janë të shumta dhe në teoritë moderne të administratës publike shumë dukuri i nënshtrohen korrupsionit dhe ka ndarje të ndryshme të tij. Është e vështirë të arrihet një konsensus ekspertësh se çfarë mund të konsiderohet korrupsion dhe cila është shtrirja dhe përmbajtja e këtij nocioni sot. Në literaturën profesionale, por edhe në media dhe në jetën e përditshme, vërehet tendenca që çdo veprim që del nga normat dhe parimet e përcaktuara të mirëqeverisjes në sektorin publik të konsiderohet korruptiv. Në momentin që përmendet një detyrë publike, gjegjësisht pushtet vendimmarrës, menjëherë u asocion qytetarëve me korrupsion dhe ndodh dënimi moral.

Marrja e pushteteve politike apo të tjera, aksesit në burimet publike dhe diskrecioni në vendimmarrje, përveç ekzistencës së konfliktit të interesit, krijojnë një “tokë pjellore” për përhapjen e korrupsionit.

Megjithatë, nëse dikush angazhohet në aktivitete korruptive apo jo, varet pjesërisht nga integriteti i individit, dhe shumë më tepër përcaktohet nga sa interes ka (sa është fitimi i mundshëm nga korrupsioni). Kjo varet edhe nga sa efektive janë mekanizmat institucionalë- me fjalë të tjera, sa i lartë është rreziku që ta njohim dhe sanksionojmë korrupsionin.

Në sektorin publik nuk është gjithmonë e lehtë të përcaktohet nëse një sjellje është korruptive, nëse ka pasur qëllim për të keqpërdorur burimet publike për qëllime private, apo nëse arsyeja është mosrespektimi i ligjit dhe mosnjohja e parimit të qeverisjes së mirë. Të dyja janë të zakonshme, veçanërisht në shoqëritë në zhvillim.

Ka ndarje të ndryshme të korrupsionit, në nivelin më të lartë “korrupsioni i madh” (ang. grand corruption) dhe “korrupsioni i vogël” (ang. petty corruption); korrupsioni politik, administrativ dhe i nivelit brenda institucioneve ose marrëdhënieve dhe transaksioneve individuale (konflikti institucional ose privat i interesit). Korrupsioni në nivelin më të lartë mund të nënkuptojë ndryshimin dhe përshtatjen e kuadrit ligjor, strategjik dhe institucional në interes të një grupi të vogël njerëzish që kanë pushtet politik ose financiar.

Më së shpeshti gjendet në fushën e menaxhimit të burimeve natyrore dhe publike, por edhe në fushën e urbanizimit dhe ndërtimit. Në jetën e përditshme, qytetarët përballen me shembuj të korrupsionit “të vogël” - marrja e ryshfeteve, lidhjet dhe favorizimi i miqve dhe të afërmeve, ofrimi i shërbimeve, tregtia e shërbimeve publike ose ndikimi. Format dhe llojet e ndryshme të korrupsionit janë të ndërlidhura, që shpesh lindin nga njëra-tjetra dhe jo gjithmonë janë të lehta për t'u dalluar.

Në këtë drejtim, është domethënëse qasja e autorëve të njohur Susan Rose-Ackerman dhe Bonnie J. Paflika në botimin e dytë të veprës madhore Korrupsioni dhe Qeveria: Shkaqet, Pasojat dhe Reforma. Gjegjësisht, në to renditen të gjitha aktet individuale që përgjithësisht do të hynin në termin korrupsion dhe në të njëjtën kohë jepet një shpjegim relativisht i detajuar për secilën nga aktet e përmendura ³.

3 Ligji Kundër Korrupsionit, B. Davitkovski, G. Lazhetiq, A. Pavlovsk-Daneva, D. Iliq Dimoski, K. Bitrakov, 2020

VEPRIMI QË BIE NËN KONCEPTIN E KORRUPSIONIT	SQARIMI
Ryshfeti	Shkëmbim eksplicit i parave, dhuratave ose shërbimeve për shkelje të rregullave ose si pagesë për një përfitim (përfitim) që ligjërisht duhet të jetë falas ose të jepet në kushte të tjera. Këtu përfshihet ryshfeti i nëpunësve publikë, por edhe ryshfeti tregtar i përfaqësuesve të kompanive private (subjektet afariste).
Zhvatja	Kërkimi i ryshfetit ose shërbimi nga një zyrtar sine qua non për kryerjen e detyrës ose për shkeljen e një rregulli të caktuar. Zhvatja trajtohet si një formë ryshfeti; pra një formë ryshfeti në të cilën marrësi i ryshfetit luan një rol aktiv.
Shkëmbimi i shërbimeve	Të dy personat dëmtojnë ligjërisht ose shkelin rregulla të tjera gjatë shkëmbimit të shërbimit (shkelje e rregullit nga një person është "akuzuar" për shkelje të rregullit nga individi tjetër)
Nepotizmi	Punësimi (ose angazhimi) i një anëtarë të familjes ose i një personi të afërt (një individ me të cilin punëdhënësi ka marrëdhënie të ngushta shoqërore). Ky person punësohet në vend të një tjetri që është më i kualifikuar për punën e dhënë.
Kronizmi	Preferenca e anëtarëve të një bashkësie të caktuar racore/etnike, fetare, politike dhe/ose komunitetit shoqëror para anëtarëve të komuniteteve tjera vendimmarrëse lidhur me punësimin.
Mashtrimi gjyqësor	Vendimi i gjykatës është ashtu siç është për shkak të ndonjë nga format e lartpërmendura të korrupsioni apo për shkak të kërcënimeve ndaj gjyqtarit, jo për shkak të fakteve të rastit.
Mashtrimi i kontabilitetit	Mashtrim i qëllimshëm në lidhje me shitjen ose fitimet (profiti) që bëhen më shpesh me qëllim rritjen e çmimeve të aksioneve
Mashtrimi elektoral	Manipulimi i rezultateve të zgjedhjeve nëpërmjet blerjes së votave, me kërcënime ndaj elektoratit ose me falsifikim, dmth shkatërrimi i votave.
Mashtrimi i shërbimit publik	Çdo veprimtari që është në kundërshtim me kërkesat ligjore për ofrimin e shërbimeve publike, edhe nëse nuk ka të bëjë me ryshfet. Për shembull, një institucion publik privat mund të deklarojë se ka ofruar shërbime për më shumë pacientë sesa ka bërë në të vërtetë për të marrë tarifa më të larta. Nëpunësit civilë mund të neglizhojnë përgjegjësitë e tyre të punës për të kryer detyra në sektorin privat, të vjedhin burimet e autoriteteve publike për t'i rishitur ato në treg, ose thjesht të mos vijnë në punë.

Mashtrimi	Punonjësi (në sektorin publik dhe/ose joqeveritar gjegjësisht, sektorin privat) në mënyrë të paligjshme përveçetëson mjetet ose burimet që i ka në dispozicion si të besuara.
Kleptokraci	Zyrtarët më të lartë në një vend të caktuar emërohen në mënyrë autokratike, në mënyrë që të arrijnë të maksimizojnë pasurinë e tyre.
Tregtimi i ndikimit	Një person i caktuar përdor kompetencat e tij vendimmarrëse në organet qeveritare për të nxjerrë rishfjet ose shërbime nga palët e interesuara.
Konflikti i interesit	Ekzistenca e interesit personal gjatë kryerjes së një detyre të caktuar publike.

1.3 Konflikti i interesit

Vlen gjithashtu t'i kushtohet vëmendje kategorisë së korrupsionit në dukje ose konfliktit të interesit. Konfliktet e interesit nuk nënkuptojnë gjithmonë se korrupsioni është i pranishëm, por nëse mekanizmat sistematikë dhe parandalues për parandalimin e konfliktit të interesit nuk janë vendosur mirë, publiku mund të ketë një perceptim se korrupsioni ekziston aty ku nuk ekziston. Gjithashtu, korrupsioni mund të parashikohet lehtësisht aty ku është i pranishëm, sepse ai fshihet mirë nën kuadrin institucional të krijuar zyrtarisht dhe veprimin e dukshëm “ligjor”.

Kjo do të thotë se konfliktet e interesit janë një rrezik potencial që, nëse nuk menaxhohet siç duhet, është shpesh një pikë hyrëse e vërtetë në korrupsion. Korrupsioni gjithmonë përfshin konflikte interesi, megjithëse nuk do të thotë se të gjitha rastet e konfliktit të interesit janë edhe raste korrupsioni. Prandaj, zgjidhja qëndron në menaxhimin në kohë dhe të duhur të konflikteve të interesit.

Sipas Ligjit për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit: “Konflikti i interesit nënkupton situatën në të cilën një zyrtar ka një interes privat që ndikon ose mund të ndikojë në kryerjen e paanshme të autoritetit të tij publik ose të detyrave zyrtare”.⁴

Konfliktet e interesit mund të jenë hipotetike, potenciale dhe reale.

⁴ Ligji për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit, Gazeta Zyrtare e RMV nr. 12/2019. neni. 2, paragrafi 3

Llojet e konfliktit të interesit

Nocioni	Situata	A ka konflikt interesi?
<p>Konflikti i supozuar ose i perceptuar i interesit do të thotë se ekzistenca e interesit privat të një punonjësi mund të ndikojë në kryerjen e detyrave të tij ose të saj, pavarësisht nëse është kështu apo jo. Kjo do të thotë se punonjësi ndodhet në një situatë ku palëve të treta (publikut) u duket se interesi i tij privat mund të ndikojë në kryerjen e detyrave specifike.</p>	<p>Nëpunësi që punon për dhënie e lejeve të ndërtimit ka një vëlla që ka një kompani ndërtimi në të njëjtën komunë.</p>	<p>Nuk ka konflikt real interesi, por supozohet një konflikt i mundshëm interesi.</p> <p>Gjithashtu, perceptimi publik mund të jetë se vëllai i nëpunësit po përfiton edhe pse nuk ka bërë asnjë kërkesë.</p> <p>Interesi privat duket se ndikon në paanshmërinë dhe objektivitetin në zhvillimin e punëve.</p>
<p>Konflikti i mundshëm i interesit ndodh kur punonjësi ka një interes privat që mund të bie ndesh me detyrimet që ai do të marrë në të ardhmen. Kjo do të thotë se punonjësi ndodhet në një situatë ku interesi privat në një situatë specifike të ardhshme mund të ndikojë në përmbushjen e detyrimeve të tij.</p>	<p>Nëpunësi i nëpunësit paraqet kërkesë për leje ndërtimi për ndërtimin e objektit në territorin e komunës.</p>	<p>Mund të ketë konflikt interesi, pasi ka mundësi që nëpunësja të marrë për përpunim lëndën e vëllait të saj. Konflikti i perceptuar i interesit mund të ekzistojë edhe në këtë situatë.</p> <p>Interesi privat mund të ndikojë në paanshmërinë dhe objektivitetin në zhvillimin e punëve.</p>
<p>Konflikti real i interesit ndodh kur interesi privat i punonjësit është në kundërshtim të drejtpërdrejtë me detyrat dhe përgjegjësitë e tij. Kjo do të thotë se punonjësi ndodhet në një situatë ku interesi i tij privat tashmë ndikon në kryerjen e detyrave specifike.</p>	<p>Nëpunëses i caktohet një çështje nga vëllai i saj dhe ajo pranon të punojë për të.</p>	<p>Ka një konflikt të vërtetë interesi. Interesi privat ndikon në paanshmërinë dhe objektivitetin në punë.</p>

2. Standardet dhe konventat ndërkombëtare në fushën e antikorrupsionit

2.1 Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit

Dokument i juridik ndërkombëtar më i rëndësishëm në lidhje me korrupsionin është Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit (UNCAC) ⁵, e miratuar në vitin 2003 dhe ka hyrë në fuqi në vitin 2005. Konventa e OKB-së kundër Korrupsionit është i vetmi traktat ndërkombëtar universal i detyrueshëm për shtetet nënshkruese. Gjithsej 187 vende e pranojnë këtë konventë. Vendi ynë e ratifikoi Konventën në vitin 2007, pra u miratua Ligji për Ratifikimin e Konventës së OKB-së kundër Korrupsionit (Gazeta Zyrtare nr. 37/2007). Konventa është një nga më të gjitha dokumentet kundër korrupsionit, duke vendosur standarde, politika, procese dhe praktika të përbashkëta për të mbështetur përpjekjet kundër korrupsionit në vendet nënshkruese.

Konventa Kundër Korrupsionit është e ndarë sistematikisht në tetë kapituj, nga të cilët kapitulli i parë ka për qëllim dispozitat e përgjithshme, ndërsa kapitujt shtatë dhe tetë përcaktojnë mekanizmat e zbatimit dhe dispozitat përfundimtare. Pesë kapitujt e tjerë përcaktojnë vetë çështjen edhe atë:

- Masa parandaluese për të parandaluar korrupsionin;
- Inkriminimi i krimeve specifike dhe zbatimi i tyre në praktikë;
- Bashkëpunimi ndërkombëtar;
- Grumbullimi dhe kthimi i pasurisë së fituar në mënyrë të paligjshme dhe
- Ndhima teknike dhe shkëmbimi i informacionit.

Konventa vendos një mekanizëm auditimi për të monitoruar zbatimin e saj, pra një proces që ndihmon shtetet nënshkruese, duke përfshirë edhe vendin tonë, në zbatimin efektiv të dispozitave të saj. Procesi i auditimit përbëhej nga dy cikle katërvjeçare: Cikli i parë (2010-2015) mbulonte Kapitullin III mbi Kriminalizimin dhe Zbatimin e Ligjit dhe Kapitullin IV mbi Bashkëpunimin Ndërkombëtar. Cikli i dytë (2015-2020) mbulon Kapitullin II për Masat Parandaluese dhe Kapitullin V për Rimbursimet ⁶.

2.2. Dokumente të tjera të rëndësishme ndërkombëtare

Konventa e OKB-së kundër korrupsionit veçohet si më e rëndësishmja, duke qenë se është i vetmi dokument universal që trajton çështjet që kanë të bëjnë me parandalimin e korrupsionit, inkriminimet në sistemin juridik të brendshëm, bashkëpunimin ndërmjet shteteve (në nivelin e ndihmës juridike, por edhe bashkëpunimit teknik dhe mbështetjes), kuadri institucional për luftimin e korrupsionit dhe të ngjashme.

Megjithatë, në nivel rajonal në Evropë ka një sërë konventash të tjera që janë domethënëse:

- Konventa Penale kundër Korrupsionit të Këshillit të Evropës;
- Konventa e Këshillit të Evropës për të Drejtën Civile kundër Korrupsionit;
- 1.4. Rezoluta (97) 24 mbi dymbëdhjetë parimet udhëzuese të Këshillit të Evropës në luftën

⁵ <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/uncac.html>

⁶ Ministria e Drejtësisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut, Procesi i parë dhe i dytë i rishikimit dhe zbatimit të Konventës së OKB-së kundër korrupsionit. Në dispozicion në: <https://www.pravda.gov.mk/resursi/24>

kundër korrupsionit;

- Rekomandimet nr. R (2000) 10 mbi Kodin e Sjelljes për Nëpunësit Publikë të Këshillit të Evropës;
- Konventa e BE-së kundër Korrupsionit e cila përfshin zyrtarë të Komuniteteve Evropiane dhe zyrtarë të Shteteve Anëtare;
- EU Konventa e BE-së për Mbrojtjen e Interesave Financiare të Komuniteteve Evropiane.

Secili prej këtyre dokumenteve rregullon çështje të rëndësishme të bashkëpunimit ndërkombëtar, masat parandaluese, ndjekjen penale të korrupsionit dhe të ngjashme. Për shembull, Rezoluta (97) 24 mbi dymbëdhjetë parimet udhëzuese në luftën kundër korrupsionit të Këshillit të Evropës është dokumenti nga i cili fillon Grupi i Shteteve kundër Korrupsionit GRECO kur kryen vlerësimet e tij (korrupsionin) për korrupsionin në vendet e mbuluara nga kjo nismë.

3. Korniza ligjore dhe strategjike kombëtare

3.1 Ligji për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit

Ligji i ri për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit⁷ ka hyrë në fuqi që nga janari 2019. Parimet bazë të parashikuara në ligj janë:

Parimi i ligjshmërisë - është i detyruar secili të veprë në përputhje me Kushtetutën dhe ligjet në kryerjen e funksionit, autoriteteve publike dhe detyrës zyrtare;

Parimi i integritetit - është i detyruar secili të veprë me ndërgjegje, profesionalizëm, përgjegjësi, ndershmëri, efikasitet dhe paanshmëri në kryerjen e funksionit, autoritetit publik dhe detyrës zyrtare;

Parimi i barazisë - çdokush ka të drejtën e qasjes së barabartë në kryerjen e veprimtarive me interes publik dhe të drejtën për trajtim të barabartë nga bartësit e pushtetit dhe personat që ushtrjnë kompetenca publike dhe detyra zyrtare;

Parimi i publikes - ushtrimi i pushtetit, funksionit, autoritetit publik, detyrës zyrtare dhe çështjeve me interes publik, janë publike dhe i nënshtrohen kontrollit publik dhe parimit të mbrojtjes dhe përgjegjësisë - çdokush ka të drejtë të raportojë dyshime ose njohuri për korrupsion dhe të të mbrohen në përputhje me ligjin.

Është e rëndësishme të theksohet se me ligjin e ri janë rritur kompetencat e Komisionit Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit (KSHPK), duke fuqizuar kështu rëndësinë e tij institucionale. Sipas ligjit, Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit është i mëvetësishme dhe e pavarur në kryerjen e punëve të përcaktuara me ligj dhe si person juridik. Neni 17 përcakton 29 kompetenca që përgjithësisht mund të ndahen në gjashtë segmente të funksionimit:

- Zhvillimi i politikave kundër korrupsionit dhe përmirësimi i klimës kundër korrupsionit;
- Monitorimi dhe kontrollimi i vazhdueshëm i gjendjes pasurore dhe interesave të

⁷ Ligji për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit, Fletorja Zyrtare nr. 12/2019.

personave të zgjedhur dhe të emëruar, financimi i partive politike dhe fushatave zgjedhore dhe mbajtja e regjistrave përkatës;

- Inicimi i iniciativave para organeve të tjera kompetente, për konstatimin e situatave të konfliktit të interesit, procedimin e kundërvajtjes;
- Edukimi dhe ndërgjegjësimi për korrupsionin dhe konfliktin e interesit;
- Bashkëpunimi me organet shtetërore, organet dhe organizatat vendase dhe ndërkombëtare;
- Siguron funksionimin e tij të qetë;

KSHPK-ja është autorizuar me ligje të tjera si Ligji për Mbrojtjen e Denoncuesve (Gazeta Zyrtare nr. 196/2015 dhe 35/2018), Ligji për Lobim (Gazeta Zyrtare nr. 106/2008 dhe 135/2011) dhe Kodi Zgjedhor (Fletorja Zyrtare nr. 40/2006 dhe 42/20).

3.2 Ligjet që janë burimi i ligjit kundër korrupsionit

Përveç Ligjit për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit, ekzistojnë një sërë rregulloresh të tjera që kanë një efekt dhe rëndësi të konsiderueshme kundër korrupsionit. Ligjet më të rëndësishme janë paraqitur në tabelë ⁸:

Ligji	RENDITJA (NË KONTEKST TË KORRUPSIONIT)
Kodi penal	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Inkriminimet (parashikon aktet penale dhe dënimet); ➤ Konfiskimi i pasurisë dhe fitimi pasuror dhe sekuestrimi i sendeve të fituara nga vepra kriminale
Ligji për mbrojtjen e informatorëve	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Raportim i mbrojtur (informatorit). ➤ Statusi i informatorit dhe mbrojtja e veçantë. ➤ Autoritetet publike kompetente për të ofruar mbrojtje
Ligji për lobimin	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rregullohet lobimi, krijohet regjistri i lobistëve dhe vendosen rregulla të detajuara për lobim, gjegjësisht komunikim ndërmjet lobistëve dhe zyrtarëve publikë.
E drejta penale	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryerja e procedimit penal në të gjitha fazat (parahetimore, hetimore, gjyqësore). ➤ Kompetencat e prokurorit publik, policisë gjyqësore. ➤ Masat e posaçme hetimore të rëndësishme për zbulimin e korrupsionit.

3.3 Strategjia Kombëtare për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit

Miratimi i Strategjisë Kombëtare për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit⁹ është kompetenca e parë dhe jashtëzakonisht e rëndësishme e parashikuar nga Ligji i ri për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit. KSHPK në vitet e fundit ka miratuar dhe zbatuar Programet Shtetërore për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit, por tani për herë të parë kjo Strategji miratohet nga Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut.

Strategjia e përgatitur nga KSHPK në vitin 2019 i referohej periudhës 2020 - 2024. Edhe pse u dorëzua në kuvend në janar 2020, për shkak të zgjedhjeve të planifikuara për në prill, nuk hyri në rend dite deri në shpërndarjen e parlamentit. Kështu humbi një vit dhe kjo i hapi komisionit detyrime të reja: të bëjë konsultime të reja, të bëjë korrigjime, të parashikojë afate të reja dhe të lëvizë aktivitetet për periudhën e re pesëvjeçare 2021-2025.

Pas përditësimit dhe harmonizimit të masave, aktiviteteve dhe afateve për zbatimin e tyre, KSHPK-ja miratoi Strategjinë Kombëtare për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të

⁸ Ligji Kundër Korrupsionit, B. Davitkovski, G. Lazhetiq, A. Pavlovska-Daneva, D. Iliq Dimoski, K. Bitrakov, 2020

⁹ Strategjia Kombëtare për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit (2021-2025), e disponueshme në: <https://dksk.mk/>

Interesit të rishikuar me Planin e Veprimit 2021-2025, e cila u miratua nga Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut më 18.04.2021. Qëllimet kryesore të Strategjisë janë:

- 1) Rritja e nivelit të përgjegjesisë politike dhe vullnetit të demonstruar për të luftuar korrupsionin;
- 2) Menaxhimi i ndërgjegjshëm i ndikimit politik në sektorin publik dhe parandalimi i ndikimit politik në punën e organeve të pavarura dhe në procedurat e rregulluara me ligj;
- 3) Forcimi i integritetit dhe llogaridhënies në sektorin publik;
- 4) Zbatimi i kompetencave në sektorin publik në mënyrë ligjore, transparente, etike, ekonomike, të përgjegjshme dhe efektive;
- 5) Sigurimi i integritetit dhe transparencës në politikat e punësimit dhe të burimeve njerëzore në sektorin publik, bazuar në një sistem vlerash dhe kriteresh cilësore;
- 6) Fuqizimi i mekanizmave mbikëqyrës dhe kontrollit;
- 7) Digjitalizimi në shërbimet publike;
- 8) Zvogëlimi i korrupsionit në prokurimet publike dhe në procesin e dhënies së granteve, subvencioneve dhe ndihmave tjera shtetërore;
- 9) Forcimi i kapaciteteve dhe angazhimit të organeve ligjzbatuese, prokurorisë dhe gjyqësorit në zbulimin dhe sanksionimin e korrupsionit, si dhe forcimin e rezistencës ndaj korrupsionit në radhët e tyre;
- 10) Mbështetja e transparencës dhe integritetit në sektorin privat;
- 11) Rritja e vetëdijes publike dhe realizimi i edukimit kundër korrupsionit; dhe
- 12) Përfshirja e shoqërisë civile dhe medias në luftën kundër korrupsionit në shoqëri dhe ndërtimi i integritetit personal dhe profesional.

Kjo Strategji është krijuar për të vepruar kryesisht në mënyrë parandaluese, që nënkupton reduktimin e rreziqeve të korrupsionit duke forcuar rregulloren, forcimin e funksionalitetit të institucioneve të sistemit dhe rivendosjen e besimit në të, forcimin e ndërgjegjësimit dhe përfshirjen e shoqërisë civile dhe publikut në përpjekjet kundër korrupsionit. Strategjia bazohet në procese dhe qëllime reale që duhet të rezultojnë në zvogëlimin e vazhdueshëm të korrupsionit dhe zbatimi i saj do t'i dërgojë një mesazh të fortë shoqërisë në Maqedoni se lufta kundër korrupsionit më në fund po arrihet. Prandaj, ky dokument duhet të jetë në krye të agjendës së institucioneve të përfshira në zbatimin e tij.

4. Përgjegjësitë e njësive të vetëqeverisjes lokale në luftën kundër korrupsionit

Specifikimi themelor i korrupsionit në nivel lokal buron nga konteksti social, përkatësisht karakteri i bashkësisë lokale si kornizë e jetës shoqërore në të cilën rregullohen marrëdhëniet e ndërsjella të njerëzve që jetojnë në atë komunitet.

Komuniteti lokal është një komunitet social relativisht i vogël, në të cilin rrjetet sociale joformale (të njohurit, lidhjet e njerëzve me të afërmit, miqtë dhe marrëdhëniet e tjera ndërpersonale), shpeshherë dominojnë normat ligjore, të cilat duhet të zbatohen për të gjithë qytetarët pa përjashtim. Ky kontekst është veçanërisht i përshtatshëm për forma të caktuara të sjelljes korruptive si **nepotizmi, kronizmi ose konflikti i interesit**. Realiteti është se një numër i vogël komunash kanë miratuar dokumente kundër korrupsionit ose kanë zhvilluar mekanizma për parandalimin e korrupsionit. Kjo është kundër pritshmërive të qytetarëve për luftën kundër korrupsionit në të gjitha nivelet. Këshilltarët dhe kryetarët e komunave e kanë detyrimin për të luftuar korrupsionin dhe duhet ta bëjnë këtë temë qendrore në punën e tyre.

4.1 Mekanizmat kundër korrupsionit dhe politikat publike në nivel të vetëqeverisjes lokale

Njësitë e vetëqeverisjes lokale (NJVL) përmes procesit të decentralizimit morën një gamë të gjerë të kompetencave në fushat që prekin drejtpërdrejt qytetarët që jetojnë në komunën e caktuar. Njëkohësisht, karakteristikë e vetëqeverisjes lokale është afërsia me "përdoruesit e shërbimeve", gjegjësisht qytetarët dhe komunitetin e biznesit, gjë që gjeneron rrezik për ndikime të ndryshme në funksionimit.

Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit është përgjegjës për mbikëqyrjen e zhvillimit dhe zbatimit të planeve të integritetit në institucione. Qëllimi i planeve të integritetit është sigurimi i funksionimit efikas dhe efektiv i institucioneve. Prandaj, Komisioni është duke punuar në zhvillimin e një metodologjie të përshtatshme për zbatimin e sistemit të integritetit dhe zhvillimin e një zgjidhje softuerike që do të jetë mjeti përmes të cilit do të monitorohet zbatimi i sistemit të integritetit.

Në nivelin e një organizate, integritet do të thotë "rezistencë ndaj korrupsionit", ndërsa sistem integriteti është vendosja e një sistemi funksional të punës në institucione dhe organizata, heqja e pikave të rrezikut, vendosja e parimeve dhe procedurave kundër korrupsionit si një bazë e qëndrueshme afatgjatë.

KSHPK përgatiti një dokument me udhëzime për zbatimin e Politikës së Integritetit të Njësive të Vetëqeverisjes Lokale¹⁰ dhe si grup udhëzimesh dhe rekomandimesh për zbatimin konsequent të obligimeve ligjore dhe forcimin e sjelljes etike dhe profesionale në organet komunale dhe administratën komunale. Politika e integritetit bazohet në rregulloret dhe aktet nënligjore ekzistuese në Maqedoninë e Veriut, si dhe në propozime praktike shtesë për përmirësimin e situatës, bazuar në rekomandimet e organizatave relevante ndërkombëtare, përvojat krahasuese dhe rekomandimet e shoqatave të qytetarëve.

Në vijim jepet një pasqyrë e shkurtër e komponentëve kyç të politikës së integritetit të njësive të vetëqeverisjes lokale, sipas dokumentit të përgatitur nga KSHPK.

10 Udhëzuesi për zbatimin e Politikës së Integritetit të Njësive të Vetëqeverisjes Lokale, Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit, 2021, në : <https://dksk.mk/>

4.2 Komponentët e politikës së integritetit të njësive të vetëqeverisjes lokale (NJVL)

Politika e integritetit të njësive të vetëqeverisjes lokale (NJVL) përbëhet nga këto komponente:

- Interesi publik dhe parandalimi i korrupsionit dhe konfliktit të interesit;
- Punë profesionale dhe etike;
- Raportimi i mbrojtur;
- Menaxhimi i Burimeve Njerëzore;
- Funksionim efikas ekonomik dhe efektiv;
- Transparencë, llogaridhënie dhe participim;
- Menaxhimi i cilësisë;
- Mundësi të barabarta për gratë dhe burrat.

Komponentët kryesorë të politikës së integritetit janë paraqitur shkurtimisht më poshtë.

4.2.1 Interesi publik dhe parandalimi i korrupsionit dhe konfliktit të interesit

Kryetari, anëtarët e Këshillit dhe të gjithë punonjësit në administratën komunale, në ushtrimin e kompetencave dhe detyrave të tyre respektojnë parimet e **ligjshmërisë, barazisë dhe publikes, normave etike dhe standardeve profesionale, pa diskriminim apo privilegjim të askujt dhe me respekt të plotë për interesin publik. Duke vepruar kështu, ata janë të kujdesshëm që të mos e vendosin veten në një gjendje konflikti interesi** dhe në ushtrimin e pushteteve dhe detyrave publike nuk duhet të udhëhiqen nga interesa personale, familjare, fetare, partiake dhe etnike, as nga presionet dhe premtimet e një eprori apo personi tjetër.

Çdo konflikt faktik, **i mundshëm ose i dukshëm interesi duhet t'i raportohet personit për integritet, në përputhje me udhëzimet për parandalimin e konfliktit të interesit.**

Pavarësisht përpjekjeve për të përcaktuar saktë se çfarë është një konflikt interesi, është krejt normale që të ketë pasiguri ose hezitim për një situatë specifike në të cilën mund të gjenden zyrtarët ose këshilltarët. Për shembull, NJVL-të kanë në dispozicion shumë të dhëna dhe informacione dhe qasja në to mund të ofrojë disa përfitime ose avantazhe për punonjësit si dhe për të huajt. Konflikti i interesit përfshin gjithashtu keqpërdorimin e informacionit zyrtar ose pronës konfidenciale, veprimin në emër të palëve të treta dhe pranimin e dhuratave dhe ftesave.

Burimi i ekspertizës për konfliktin e interesit është KSHPK. KSHPK-ja shpesh shqyrton rastet e parandalimit të korrupsionit dhe konfliktit të interesit në nivel lokal. Përveç kësaj, KSHPK-ja shpesh pranon kërkesa për opinione nëse situatat specifike në nivel lokal përbëjnë konflikt interesi. Të gjitha mendimet e KSHPK-së dhe vërejtjet publike janë të publikuara në ueb faqen e saj.

Zyrtarët nuk pranojnë dhurata, privilegje apo lehtësira. Përgjashtimet nga ky ndalim përcaktohen me ligj. Dhuratat, pavarësisht nëse janë pranuar apo refuzuar, dhe të cilat nuk kanë mundur të kthehen, si dhe pavarësisht nga vlera e tyre, regjistrohen detyrimisht dhe një kopje e listës së shënimeve të dhuratave të marra i dorëzohet Komisionit Shtetëror për Parandalimin të korrupsionit në përputhje me ligjin.

4.2.2 Puna profesionale dhe etike e administratës komunale

Parimet themelore për të punësuarit në administratën komunale janë të përfshira në Ligjin për nëpunësit administrativë¹¹ dhe Ligjin për të punësuarit publikë¹². Punonjësit e NJVL-së kanë obligim t'i përmbahen Kodit për nëpunësit administrativë. Kodi përcakton standardet etike dhe rregullat e sjelljes së punonjësve të administratës, për të nxitur sjelljen dhe sjelljen e mirë të punonjësve administrativë dhe për të forcuar besimin e qytetarëve në punën e institucioneve të sektorit publik.

Çdo punonjës i NJVL-së duhet ta njohë mirë këtë kod, si dhe të ketë qasje në këshillim dhe udhëzim për aplikimin e tij. Të gjithë punonjësit e rinj duhet të marrin një kopje të kodit, i cili duhet të jetë i dukshëm në hapësirat e NJVL-së dhe në faqen e saj të internetit. Për mosrespektim të dispozitave të Kodit, nëpunësi administrativ i nënshtrohet masës disiplinore, në përputhje me Ligjin për nëpunësit administrativ.

4.2.2.1 Standardet etike për Këshillin Komunal

Kodi i etikës së zyrtarëve vendorë zbatohet për anëtarët e këshillit. Ky dokument është i dedikuar për të gjithë personat e zgjedhur dhe të emëruar në komunitet ose Qytetin e Shkupit, si dhe në ndërmarrjet publike, institucionet dhe organizatat tjera të themeluara prej tyre. Kodi mbulon parime të tilla si respektimi i ligjit, interesi publik, përgjegjësia, mbrojtja e reputacionit dhe pronës së vetëqeverisjes lokale, përmbushja e premtimeve parazgjedhore, si dhe detyrimet për zyrtarët vendorë, duke përfshirë dispozitat për parandalimin e sjelljeve korruptive dhe parandalimin e konfliktit të interesit.

Neni 12 i Kodit të Etikës për nëpunësit vendorë:

Parandalimi i sjelljes korruptive në kryerjen e detyrës , zyrtari është i detyruar të kundërshtojë çdo sjellje që sipas ligjit cilësohet si rryshfet aktiv ose pasiv ose përfitime për një person ose subjekt. Në rast dyshimi nëse një sjellje e caktuar është korruptive, zyrtari vepron në përputhje me ligjin dhe mund tu drejtohet institucioneve kundër korrupsionit dhe organeve ligjzbatuese dhe të veprojë në përputhje me rekomandimet e marra prej tyre.

4.2.3 Raportimi i mbrojtur

Raporti i mbrojtur përçon dyshimin e arsyeshëm se është kryer, po kryhet ose ka gjasa të kryhet një veprë penale ose tjetër e kundërligjshme ose e palejueshme që cenon ose rrezikon interesin publik. Kjo do të thotë se raportimi nuk duhet të jetë vetëm për një veprë tashmë të kryer, por edhe nëse ka gjasa që të kryhet, pra të vërehet një aplikim parandalues.

Mbrojtja e informatorëve bëhet në përputhje me Ligjin për mbrojtjen e informatorëve¹³. Ky ligj rregullon raportimin e mbrojtur, të drejtat e informatorëve, si dhe veprimet dhe obligimet e institucioneve, përfshirë edhe NJVL-në. Informatorët nuk janë gjithmonë të punësuarit brenda një institucioni. Një rol të tillë mund ta luajnë edhe personat e jashtëm që kanë pasur marrëdhënie afariste ose ndonjë marrëdhënie tjetër juridike me NJVL-në. Denoncues është personi nga kategoritë e përcaktuara me ligj, i cili me qëllime të mira bën një aplikim të mbrojtur në përputhje me këtë ligj. Kategoritë e mëposhtme mund të shfaqen si tregues:

- person që ka qenë i punësuar për një periudhë të pacaktuar ose të caktuar në

11 Ligji për nëpunësit administrativë, Gazeta Zyrtare e RMV-së, nr.27/14, 199/14, 48/15, 154/15, 5/16, 142/16 dhe 18/11 dhe Gazeta zyrtare e RMV-se nr.275/2019 dhe 14/20

12 Ligji për të punësuarit në sektorin publik, Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë, Nr.27/2014, 199/2014, 27/2016, 35/2018, 198/2018, 143/2019, 14/2020.

13 Ligji për mbrojtjen e Informatorëve , Gazeta Zyrtare e RM nr. 196/2015, 35/18

institucionin për të cilin denoncon;

- kandidat për punësim, kandidat vullnetar apo praktikant në institucionin për të cilin denoncon;
- person që është ose ka qenë vullnetar ose praktikant;
- personi i cili për çfarëdo baze është ose është punësuar për të kryer punë nga institucioni;
- person i cili për çfarëdo baze është ose ka qenë në një marrëdhënie biznesi ose marrëdhënie tjetër bashkëpunimi me institucionin;
- person që përdor ose ka përdorur shërbime në institucion, pra personi juridik në sektorin publik dhe privat për të cilin raporton.

Praktika e deritanishme tregon se ky mekanizëm përdoret rrallë në institucione të nivelit qendror dhe lokal.

NJVL-ja duhet të punojë në promovimin e mundësisë së raportimit të mbrojtur me qëllim të zhvillimit të qëndrimeve pozitive ndërmjet publikut dhe profesionistëve. Mesazhe të tilla duhet të vijnë nga kryetari i komunës dhe strukturat më të larta drejtuese gjatë takimeve të punës, intervistave dhe deklaratave për media etj. Informacionet dhe mesazhet për të inkurajuar raportimin e mbrojtur duhet të jenë lehtësisht të aksesueshme dhe të dukshme në ueb faqen e NJVL-së.

4.2.3.1 Kushtet për denoncim të mbrojtur

NJVL-të duhet të sigurojnë të gjitha kushtet e nevojshme për mbrojtjen e konfidencialitetit, si dhe mbrojtjen nga çdo pasojë ndaj denoncuesit. Ministria e Drejtësisë ka publikuar Rregulloren për raportim të brendshëm të mbrojtur në institucionet e sektorit publik.¹⁴ Në bazë të kësaj Rregulloreje, menaxheri në NJVL duhet të caktojë një person përgjegjës për pranimin e aplikacioneve të dorëzuara për raportim të brendshëm (person i autorizuar). Është shumë e rëndësishme që personi i autorizuar të ketë kushtet e nevojshme të punës, të cilat nga ana e tij do t'i mundësojnë pavarësinë dhe punën e pandërprerë. E gjithë kjo përfshin:

- hapësirë pune e përshtatshme për pritjen e palëve;
- një kompjuter i veçantë i pajisur me një emër përdoruesi dhe fjalëkalim unik të krijuar nga personi i autorizuar dhe i njohur vetëm prej tij, me lidhje interneti dhe kuti postare elektronike të posaçme të pajisur me një emër përdoruesi dhe fjalëkalim unik të krijuar nga personi i autorizuar dhe i njohur vetëm prej tij;
- vulë e veçantë marrëse;
- regjistri i posaçëm;
- kuti postare speciale;
- linjë telefonike e veçantë;
- Dollap dokumentesh për ruajtjen e sigurt të të gjitha materialeve që lidhen me aplikimet
- pajisje tjera për aplikimin e masave teknike dhe organizative për mbrojtjen e të

¹⁴ Rregullorja për raportim të mbrojtur në institucionet e sektorit publik, Ministria e Drejtësisë, Gazeta Zyrtare e RM, nr. 46 nga 8.03.2016

dhënave personale dhe të të dhënave të tjera

NJVL-të janë të obliguara të përcaktojnë procedurë për pranimin e raporteve nga denoncuesit ndarjen dhe përpunimin e të dhënave, mbrojtjen e të dhënave personale dhe të tjera . Sigurimi i konfidencialitetit është çelësi për mbrojtjen e personit raportues.

4.2.3.2. Raportimi i mbrojtur në kanale të tjera të jashtme

NJVL-të karakterizohen nga njohjet dhe kontaktet më të ngushta ndërmjet njerëzve. Kjo mund të pengojë denoncuesit e mundshëm, veçanërisht nëse duan të raportojnë një person që është më i lartë në menaxhim. Prandaj, NJVL-të duhet të promovojnë mundësinë e raportimit të jashtëm të mbrojtur në Komisionin Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit, Ministrinë e Punëve të Brendshme, Prokurorinë Publike kompetente ose Avokatin e Popullit.

4.2.3.3. Informimi i publikut

NJVL-të duhet të publikojnë të dhëna të sakta dhe të përditësuara për personin e autorizuar në ueb-faqet e tyre, si dhe procedurën e pranimit të aplikacioneve. Zakonisht është një formular i përgjithshëm me një fushë ku aplikantit i kërkohet vetëm të tregojë rastin dhe të klikojë butonin «dorëzo». Kjo mund të jetë konfuze për qytetarët, veçanërisht nëse nuk ka informacion shtesë dhe materiale mbështetëse se çfarë do të ndodhë me aplikimin e tyre. Nëse NJVL-të vendosin të ruajnë mundësinë për aplikim elektronik, duhet të japin informacion shtesë për:

- ! Shembuj të sjelljeve korruptive që mund të raportohen;
- ! Mundësia e bashkëngjirtjes së materialeve shtesë (dokumente, foto, regjistrime);
- ! Informacione për mbrojtjen e të dhënave të denoncuesit;
- ! Çfarë ndodh me aplikimin, gjegjësisht hapat konkretë që NJVL-ja do t'i ndërmarrë me afate;
- ! Mënyra e raportimit të rezultatit të aplikimit dhe dhënies së komenteve për denoncuesin.

4.2.4. Menaxhimi i Burimeve Njerëzore

Menaxhimi i burimeve njerëzore është një nga elementët kyç në aspektin e kulturës organizative në mbështetje të integritetit. Nëse administrata komunale ka staf cilësor, ajo do të jetë në gjendje të zbatojë siç duhet kompetencat e saj, të përmirësojë cilësinë e shërbimeve, të arrijë qëllimet e përcaktuara dhe të rrisë besimin e publikut. Kryetari së bashku me ekipin e menaxhimit të burimeve njerëzore duhet të kujdesen për formimin dhe mbajtjen e një ekipi cilësor që do të përmirësohet vazhdimisht.

Punësimi në NJVL mund të konsiderohet në kontekstin e dy aspekteve që lidhen me sistemin e integritetit. Së pari, punësimi mund të jetë një proces i prirur ndaj korrupsionit. Në të njëjtën kohë, punësimi i stafit të ri është një proces që duhet të rezultojë në punësimin e njerëzve me shkallë të lartë integriteti, të cilët do të jenë rezistent ndaj korrupsionit. Sa i përket punësimit si rrezik korrupsioni, më shqetësues është ndikimi politik, dhe një nga "simptomat" më të dukshme është luhajtja e të punësuarve pas zgjedhjeve lokale, përmes mekanizmit të punësimit të përkohshëm që anashkalojnë Ligjin për nëpunësit administrativë.

NJVL-të duhet të zbatojnë në vazhdimësi dispozitat ligjore të Ligjit për nëpunësit administrativë lidhur me statusin, klasifikimin, punësimin, avancimin, ngritjen profesionale dhe aftësimin, matjen e efektit dhe çështjet tjera që kanë të bëjnë me punësimin.

NJVL-të duhet të identifikojnë pozitat që janë të cenushme ndaj korrupsionit. Për ta duhet të vendosen procedura të veçanta përzgjedhjeje dhe trajnimi, si dhe një kërkesë për një sistem shumështrësor shqyrtimi dhe miratimi, në mënyrë që të shmanget fuqia e vetme vendimmarrëse e përqendrimet të një person, si dhe të mbrohen personat nga jashtë ndikimi në vendimmarrje. Në fakt, këto standarde janë në përputhje me standardet e kontrollit të brendshëm financiar publik. Ministria e Financave ka hartuar Udhëzues për përcaktimin e vendeve kritike,¹⁵, përkatësisht pozitive të ndjeshme. Kjo do të thotë gjithashtu se NJVL-ja duhet të përcaktojë listën e punonjësve me të cilët plotësohen këto vende të lira, kohën për të cilën punonjësi është caktuar në një pozitë të tillë, si dhe një plan që parashikon rotacionin e punonjësve në punë (shumë) të ndjeshme, pra që një punonjës nuk mund të jetë në atë pozicion për më shumë se pesë vjet.

4.2.5 Funksim efikas, ekonomik dhe efektiv

Buxhetet e komunave janë instrumenti më i rëndësishëm përmes të cilit ato mund të realizojnë funksionet e tyre, gjegjësisht të plotësojnë nevojat e qytetarëve. Ligji për buxhetet rregullon procedurën për përgatitjen, miratimin dhe ekzekutimin e buxheteve komunale, ndërsa Ligji për financimin e njësive të vetëqeverisjes lokale dhe ligjet tjera që rregullojnë fushën e detyrave publike (taksat, tarifat, tatimet) rregullojnë financimin e tyre.

Një aspekt tjetër i rëndësishëm është transparenca buxhetore. Një nga mjetet kryesore është publikimi i buxhetit të qytetarëve, pra një formë e thjeshtuar e buxhetit për ta afruar atë me qytetarët. Në mënyrë të thjeshtë, çdo qytetar duhet të jetë në gjendje të kuptojë se si planifikohet buxheti, si mbliiden fondet dhe si shpenzohen fondet e alokuara. Dokumentet e tjera që do të publikohen janë llogaria përfundimtare, plani i prokurimit publik, raporti i prokurimit publik, pasqyrat financiare tremujore dhe vjetore, si dhe treguesit e performancës financiare.

Procesi i prokurimit publik është i rëndësishëm në kontekstin e sistemit të integritetit sepse ndikon drejtpërdrejt në fushëveprimin dhe cilësinë e shërbimeve të ofruara nga NJVL-ja, përcakton se si shpenzohen paratë publike dhe mund të nxisë besimin ose mosbesimin e komunitetit të biznesit ndaj komunës dhe administratës së saj. **Si forma të manifestuara të korrupsionit në prokurimet publike janë veprimet e kundërligjshme të cilat konsistojnë në: rryshfet, shpërdorim detyre, tregtimin e ndikimit, por edhe zbulimin e informacionit të klasifikuar, negocimin e çmimit ndërmjet ofertuesve dhe të ngjashme.** Fusha e prokurimit publik njihet si veçanërisht e rrezikshme në Strategjinë Kombëtare për Luftën kundër Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit, ku problemet prioritare janë kontrolli i pamjaftueshëm i sjelljes në procedurat e prokurimit publik të autoriteteve kontraktore dhe transparenca e pamjaftueshme dhe e ulët e shkallës së integritetit të personave të përfshirë dhe institucioneve. Procedura e prokurimit publik zhvillohet me procedurë të përcaktuar rreptësisht në përputhje me Ligjin për Prokurim Publik¹⁶. NJVL-të duhet t'i kushtojnë më shumë vëmendje planifikimit real të prokurimit publik, i cili do të rezultojë në shkallë më të lartë të realizimit të planeve, si dhe shkallë më të ulët të anulimit të tenderëve.

15 Udhëzime për përcaktimin e vendeve kritike, Ministria e Financave, Sektori për Kontrollin e Brendshëm Financiar Publik, 2017

16 Ligji për Prokurimin Publik (Gazeta Zyrtare, Nr. 24/2019)

4.2.6 Transparencë, llogaridhënie dhe pjesëmarrje

Transparenca e NJVL-së nuk është vetëm pjesë përbërëse e standardeve demokratike, por edhe mjet parandalues për parandalimin e korrupsionit dhe rritjen e besimit të qytetarëve në institucionet. Mjeti kryesor për komunikim me publikun janë faqet e internetit të NJVL-së, të cilat duhet të jenë të lehta për t'u përdorur për qytetarët. Sipas Ligjit për qasje të lirë në informata publike¹⁷, organet e komunave, Qyteti i Shkupit dhe komunat në Qytetin e Shkupit janë "posedues të informacionit" që duhet të sigurojnë qasje të lirë në informata për të gjithë personat juridikë dhe fizikë. Pra, "informacion me karakter publik" konsiderohet informacioni në çfarëdo forme i krijuar apo i disponueshëm për poseduesin e informacionit në përputhje me kompetencat e tij/saj, ndërsa "dokument" është regjistrimi i informacionit dhe mund të ketë forma dhe karakteristika të ndryshme. Kjo do të thotë se dokumentet mund të jenë tekst i shkruar ose i printuar, por edhe harta, diagrame, fotografi, vizatime, skica, materiale pune, regjistrime dhe materiale të tjera në formë dixhitale. Transparenca mund të jetë:

- **Reaktive** - kur NJVL pranon kërkesë për informacion publik nga një person fizik ose juridik, sipas procedurës së përcaktuar me ligj.
- **Proaktive** - në të cilën NJVL-të publikojnë në mënyrë të pavarur informacione dhe të dhëna, pa u kërkuar zyrtarisht.

Standardet minimale për transparencë proaktive janë të përfshira në nenin 10 të Ligjit për Qasje të Lirë në Informata Publike. Kjo do të thotë që NJVL-ja duhet të vendosë në ueb-faqet e tyre, më saktësisht në faqet kryesore, në një baner të veçantë 'LISTA E INFORMACIONEVE' të gjitha dokumentet që disponojnë dhe t'i publikojnë në linjë të tjera. Në atë mënyrë, qytetarët dhe organizatat e shoqërisë civile do të kenë mundësi t'i qasen dokumentit të kërkuar, i cili është publikuar/përgatitur nga NJVL-ja, në mënyrë të shpejtë dhe të lehtë ose me maksimum dy klikime. Në këtë mënyrë, NJVL-të do të lehtësojnë punën në lidhje me transparencën e tyre, dhe në anën tjetër do të reduktojnë kërkesat sipas Ligjit për Qasje të Lirë në Informata Publike. Lista e informatave të NJVL-ve duhet të përditësohet në vazhdimësi, sepse është një çështje që është e gjallë dhe kërkon përditësim të vazhdueshëm në mënyrë që qytetarët të jenë të informuar vazhdimisht për çdo ndryshim që ka të bëjë me punën e pushtetit lokal.

4.2.7 Menaxhimi i kualitetit

Njësitë e vetëqeverisjes lokale themelohen me qëllim themelor që t'u ofrojnë shërbime lokale qytetarëve. Procesi i decentralizimit dhe transferimit të një game më të gjerë të kompetencave nga niveli qendror në atë lokal është në funksion të afrimit të qeverisë me qytetarët, zbulimit sa më adekuat të prioriteteve të shërbimeve lokale sipas specifikave të njësive të vetëqeverisjes lokale dhe përdorimi më racional i burimeve lokale. Përmirësimi i ofrimit dhe përmirësimi i cilësisë së shërbimeve lokale duhet të jetë fokusi i operacioneve të qeverisjes lokale. Avancimi i ofrimit dhe përmirësimi i cilësisë së shërbimeve lokale bëhet përmes planifikimit, menaxhimit dhe zbatimit të përgjegjshëm të proceseve dhe promovimit të një kulture të përsosmërisë së administratës publike, në përputhje me standardin ndërkombëtar ISO 9001, Kornizën e Përbashkët të Vlerësimit - CAF dhe standardet e tjera të cilësisë në sektorin publik.

¹⁷ Ligji për Qasje të Lirë në Informacione Publike (Gazeta Zyrtare nr. 101/2019)

4.3 Përfitimet e futjes së sistemeve të integritetit

Sistemet e integritetit ofrojnë një qasje sistematike për planifikimin, zbatimin dhe monitorimin e planeve të integritetit, si dhe përcaktimin e kornizës së nevojshme për përmirësim. Një sistem i tillë jo vetëm që identifikon gabimet dhe mangësitë, por forcon të gjithë sistemin e qeverisjes për të parandaluar korrupsionin dhe për të siguruar praktika efektive, transparente dhe të përgjegjshme në afat të gjatë.

Ky mekanizëm është një çështje e gjallë dhe përbëhet nga një sërë politikash, procesesh dhe procedurash të ndërlidhura dhe të ndërvarura, të menaxhuara, monitoruara dhe përmirësuara në një sistem praktik që do të parandalojë korrupsionin dhe do të arrijë qëllimet e integritetit në të gjitha aspektet e funksionimit të vetëqeverisjes lokale, si menaxhimi i financave publike, burimet njerëzore, shërbimet komunale, prokurimi i fondeve dhe shërbimeve, etj. Sistemi i integritetit duhet të frymëzohet dhe drejtohet nga lideri, gjegjësisht kryetari i komunës dhe të bëhet pjesë e përditshmërisë së punonjësve. Sipas Udhëzuesit të UNDP-së për qytetet pa korrupsion¹⁸, ka disa përfitimet nga futja e sistemeve të integritetit:

➤ ➤ ➤ ➤ ➤ **Menaxhimi efektiv i rrezikut:**

Rritja e rezistencës institucionale ndaj korrupsionit;

Ulja e rreziqeve të korrupsionit dhe minimizimi i humbjeve financiare dhe të tjera;

Burime të alokuara në mënyrë efikase për menaxhimin e rrezikut me mekanizma të duhur të menaxhimit të rrezikut;

➤ ➤ ➤ ➤ ➤ **Menaxhimi i palëve të interesuara:**

Përmirësimi i fokusit të palëve të interesuara, kërkesat dhe pritshmëritë e tyre;

Sigurimi i palëve të interesuara se qeveria lokale po ndërmerr hapa të arsyeshëm për të parandaluar korrupsionin;

Pajtueshmëria me kërkesat përkatëse ligjore dhe angazhimet etike;

➤ ➤ ➤ ➤ ➤ **Efikasiteti, efektiviteti dhe transparenca e rritur:**

Efikasitet më i madh i operacioneve dhe procese të përmirësuara;

Përmirësimi i cilësisë dhe transparencës në ofrimin e shërbimeve publike;

Rritja e transparencës dhe efikasitetit në menaxhimin e zinxhirit të furnizimit

➤ ➤ ➤ ➤ ➤ **Infrastruktura e përmirësuar e etikës së brendshme organizative:**

Përmirësimi i klimës së brendshme etike dhe kapaciteteve të menaxhimit të rrezikut të integritetit të brendshëm;

Rritja e ndërgjegjësimit të stafit në të gjitha nivelet lidhur me integritetin;

Kuptimi i roleve dhe përgjegjësisë të çdo punonjësi në menaxhimin e rrezikut në vendin e punës;

Komunikimi efektiv i brendshëm dhe i jashtëm në lidhje me integritetin.

¹⁸ <https://www.local2030.org/library/486/Guide-To-Corruption-Free-Local-Government.pdf>

➤ ➤ ➤ ➤ ➤ Rritja e pjesëmarrjes, imazhit dhe besueshmërisë së publikut

Përmirësimi i dukshëm i imazhit të publikut dhe rritja e besimit të publikut në pushtetin vendor;

Bashkëpunimi me shoqërinë civile, komunitetin e biznesit dhe popullatën në përpjekjet për integritet;

Përfshirja efektive e palëve të interesuara lokale në përpjekjet për të luftuar dhe parandaluar korrupsionin në nivel lokal.

4.4 Planet lokale kundër korrupsionit

Krahas planeve të integritetit, komunat kanë detyrim ligjor të miratojnë plane lokale kundër korrupsionit. Plani vendor antikorrupsion është një instrument, krijimi dhe zbatimi i të cilit duhet ta trajtojë këtë fenomen në mënyrë gjithëpërfshirëse.

Vlerat mbi të cilat bazohet ky plan, si dhe procesi i miratimit, zbatimit dhe monitorimit të tij, janë në thelb të njëjtat vlera mbi të cilat bazohet çdo koncept i qeverisjes së mirë. Këto janë vlerat e mëposhtme dhe kuptimi i tyre:

Përgjegjësia: Procesi përgjegjës i miratimit të planeve lokale kundër korrupsionit duhet të përfshijë të paktën dy elementë:

Elementi i parë ka të bëjë me faktin se i gjithë sistemi i vetëqeverisjes lokale, gjegjësisht organet e NJVL-së, shërbimet publike, ndërmarrjet publike, si dhe shoqëria civile dhe qytetarët duhet të jenë të vetëdijshëm për rolin e tyre, përkatësisht përgjegjësinë e tyre në arritjen e qëllimeve të këtij plani.

Elementi i dytë i referohet faktit se përgatitja dhe miratimi i përgjegjshëm i planit do të thotë se është e rëndësishme që ky dokument të shihet si një nevojë «e brendshme» e NJVL-së, dhe jo si një detyrim i imponuar burokratik-administrativ, i cili vetëm duhet të plotësohet zyrtarisht.

Përgjegjësia si parim nuk ka kuptim nëse nuk kuptohet si një aktivitet për të çuar përpara luftën kundër korrupsionit, por si një detyrim i imponuar të cilit nuk i njihet asnjë vlerë.

Transparenca: Duke qenë se hapja në punë promovohet si një nga pengesat kryesore për shfaqjen e korrupsionit, i gjithë procesi i miratimit, zbatimit të masave dhe monitorimit të planeve, është e nevojshme që ajo të bëhet sa më e hapur dhe e aksesueshme për publikun. Publiku duhet të ketë mundësinë dhe të drejtën të dijë se si është miratuar një dokument i tillë, cili është statusi i masave dhe aktiviteteve që përmban ai dhe cilat janë efektet e asaj që është realizuar në bazë të planit.

Pjesëmarrja: Domethënë pjesëmarrja e qytetarëve dhe komuniteteve lokale, edhe pse bartëse e planit lokal kundër korrupsionit është vetëqeverisja lokale dhe shumica e masave duhet të zbatohen nga organet dhe shërbimet e saj, efektet dhe rezultatet pozitive të këtij dokumenti duhet të ndihet nga i gjithë komuniteti. Prandaj, është e nevojshme të përfshihen në procesin e hartimit të gjithë aktorët e rëndësishëm lokalë, si organizatat e shoqërisë civile, profesionet profesionale dhe shoqatat e tjera, mediat, sindikatat, sektori privat, grupet joformale të qytetarëve dhe qytetarëve në përgjithësi.

Efikasiteti dhe efektiviteti: Procesi i miratimit, zbatimit dhe monitorimit të planeve duhet të kryhet në përputhje me parimin brenda burimeve dhe kapaciteteve në dispozicion dhe në harkun

kohor që është në dispozicion për të marrë efektet dhe arritjet maksimale të mundshme.

Proaktiviteti: Shumë ligje dhe rregullore, edhe pse nuk janë miratuar në nivel lokal, zbatohen në atë nivel, pra në atë nivel rregullojnë jetën reale. Pikërisht këtu gjendet “hapësira e lirisë”, gjegjësisht NJVL-të të njohin mundësitë e tyre për avancimin e zbatimit të normave ekzistuese në përputhje me nevojat dhe specifikat e tyre. NJVL-të, përmes planeve lokale kundër korrupsionit, duhet të njohin se çfarë mund të ndikojnë dhe çfarë mund të ndryshojnë dhe të rregullojnë, organizojnë dhe përshkruajnë vetë.

Autenticiteti dhe respektimi i specifikave të secilës NJVL, përkatësisht secilës bashkësi lokale dhe secilit plan individual kundër korrupsionit duhet të pasqyrojë karakterin, specifikën, nevojën dhe karakterin e vetëqeverisjes lokale dhe komunitetit lokal. Secila NJVL mund të ketë qëllime të ndryshme, fusha të tjera, masa dhe sigurisht aktivitete specifike për të arritur qëllimet.

4.5. Zbatimi, monitorimi dhe raportimi

Qëllimi i politikës së integritetit dhe planeve kundër korrupsionit nuk është që të miratohen vetëm nga NJVL. Politika të tilla duhet të prezantojnë mekanizma zbatues dhe monitorues. Menaxhimi i rrezikut të korrupsionit është një nga ato masa mbrojtëse që, nëse zbatohet siç duhet, do të jetë në gjendje të paralajmërojë në kohën e duhur për mangësitë sistemike që lejojnë shkelje të integritetit dhe praktika korruptive. Nga ana tjetër, çdo shkelje e standardeve të integritetit duhet t'i nënshtrohet sanksioneve të duhura.

4.5.1 Analiza dhe menaxhimi i rreziqeve të korrupsionit

Kontrollet e brendshme efektive dhe menaxhimi i rrezikut zvogëlojnë cënueshmërinë e NJVL-ve ndaj korrupsionit dhe mundësojnë punë optimale në interes të publikut.

Sipas Standardeve të Kontrollit të Brendshëm të Sektorit Publik, çdo subjekt i sektorit publik, duke përfshirë edhe NJVL-në, duhet të përgatisë një analizë të rrezikut, gjegjësisht “në mënyrë sistematike, së paku një herë në vit, të analizojë rreziqet që lidhen me aktivitetet, të zhvillojë plane të përshtatshme për të kufizuar pasojat negative të mundshme të këtyre rreziqeve dhe për të përcaktuar punonjësit që do të jenë përgjegjës për zbatimin e planeve të miratuara”.

NJVL-të duhet të ndjekin Udhëzimet për zbatimin e procesit të menaxhimit të rrezikut ¹⁹, si dhe Udhëzimet për menaxhimin e rrezikut nga mashtrimi dhe korrupsion ²⁰.

Prandaj, NJVL-ja është e obliguar të krijojë një sistem efikas të kontrolleve të brendshme dhe auditimit në përputhje me parimet e kontrollit të brendshëm financiar publik. Menaxhimi i rrezikut të korrupsionit është një pjesë e rëndësishme e këtij sistemi. Kryetari dhe strukturat drejtuese të njësisë së vetëqeverisjes lokale janë përgjegjëse për vlerësimin dhe eliminimin e rreziqeve që kontribuojnë në korrupsion, përvetësim, mashtrim, konflikt interesi, përdorimin e ndikimit dhe lidhjeve për të përfutur trajtim preferencial ose çdo formë tjetër të paligjshme ose sjellje joetike.

19 Ministria e Financave, Sektori për Kontrollin e Brendshëm Publik, Udhëzime për zbatimin e procesit të menaxhimit të rrezikut, 2014

20 Ministria e Financave, Sektori për Kontrollin e Brendshëm Publik, Udhëzues për Menaxhimin e Rrezikut të Mashtrimit dhe Korrupsionit, 2017

Përmbledhje

Korrupsioni është një fenomen sistematik që përhapet si vertikalisht ashtu edhe horizontalisht, pasi shkatërron themelet dhe vlerat e çdo shoqërie, shkatërron institucionet dhe ekonominë dhe çon në mjerim dhe varfëri në planin afatgjatë. Çmimi për korrupsionin e përhapur para të cilit prej vitesh “mbyllim sytë”, në fund reflektohet gjithmonë tek qytetarët nga shtresat më të varfra të shoqërisë.

Korrupsioni më së shpeshti shfaqet në formën e përfitimit privat përmes keqpërdorimit të burimeve publike, kështu që shumica e mekanizmave për forcimin e llogaridhënies në fushën e menaxhimit të burimeve publike mund të konsiderohen si masa kundër korrupsionit.

Rëndësia e luftimit të korrupsionit në nivel lokal është e madhe. Potencialet e forta demokratike që shtrihen në bashkësinë lokale nuk shfrytëzohen mjaftueshëm për të krijuar ndjenjën e sigurisë dhe solidaritetit të të gjithë qytetarët, si dhe për të zhvilluar besimin në vetëqeverisjen lokale.

Potencialet e forta, të pashfrytëzuara në komunitetin lokal nuk duhet të neglizhohen dhe të shpërfillen, por të përdoren në procesin e eliminimit apo minimizimit të të gjitha dukurive negative, siç është korrupsioni. Korrupsioni ndodh gjithmonë në një “zonë gri” dhe është e vështirë të provohet.

Marrja e pushtetit politik apo të tjera, aksesit në burimet publike dhe diskrecioni në vendimmarrje, përveç konfliktit të interesit, krijojnë një “tokë pjellore” për përhapjen e korrupsionit. Megjithatë, nëse dikush angazhohet apo jo në praktika korruptive varet pjesërisht nga integriteti i individit, shumë më tepër nga sa interes ka (sa fitimprurës është) dhe sa efektivë janë mekanizmat institucionalë, sistematikë - domethënë rreziku i korrupsionit duhet njohur dhe sanksionuar.

Ekzistojnë standarde dhe konventa të shumta ndërkombëtare në fushën e anti-korrupsionit dhe Republika e Maqedonisë së Veriut ka ratifikuar të gjitha dokumentet kryesore dhe ka krijuar një kornizë ligjore dhe institucionale për parandalimin e korrupsionit.

Korrupsioni në nivel lokal kushtëzohet nga karakteri i komunitetit lokal, ku rrjetet sociale informale (të njohurit, lidhjet nëpërmjet të afërmeve, miqve dhe marrëdhënive të tjera shoqërore ndërpersonale) shpesh mbizotërojnë mbi normat ligjore. Ky kontekst prek veçanërisht forma të caktuara të sjelljes korruptive, si nepotizmi, miqësia ose konflikti i interesit.

Përdorimi i këtyre mekanizmave për realizimin e interesave personale është veçanërisht intensiv në një kohë krize sociale, mbi të gjitha ekonomike, kur nuk zgjidhen mjete për të shpërndarë të mirat dhe burimet e kufizuara shoqërore. Mjetet për forcimin e mekanizmave kundër korrupsionit në nivel vendor janë të shumta, nga kodet e etikës për zyrtarët dhe punonjësit, planet e integritetit e deri te planet lokale kundër korrupsionit, aksesit në informacionin publik dhe mbrojtja e sinjalizuesve.

Me miratimin dhe zbatimin e planeve kundër korrupsionit, përmes analizës së specifikave të çdo bashkësie lokale, pritet të arrihet një qasje sistematike dhe uniforme e NJVL-së në trajtimin e korrupsionit. Natyrisht, në luftën kundër korrupsionit në nivel vendor do të kontribuojnë jo vetëm masat standarde parandaluese dhe represive antikorrupsion, por edhe zbatimi konsekuent, i plotë dhe i integruar i të gjithë mekanizmave të mirëqeverisjes. Së fundi, lufta kundër korrupsionit nuk duhet parë si qëllim në vetvete, por si një parim udhëzues për reformën e qeverisjes lokale.

5. Shënimi i rregulloreve përkatëse, literatura dhe burimet e përdorura

Rregulloret përkatëse

- Ligji për nëpunësit administrativ, Gazeta Zyrtare e RM-së, Nr. 27/14, 199/14, 48/15, 154/15, 5/16, 142/16 dhe 11/18 dhe Gazeta Zyrtare e RMV nr. 275/2019 dhe 14/20
- Ligji për të punësuarit në sektorin publik, Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë, nr.27/2014, 199/2014, 27/2016, 35/2018, 198/2018, 143/2019, 14/2020
- Ligji për Mbrojtjen e Denoncuesve (Gazeta Zyrtare nr. 196/2015 dhe 35/2018)
- Ligji për Prokurimin Publik (Gazeta Zyrtare, Nr. 24/2019)
- Ligji për Ratifikimin e Konventës së OKB-së kundër Korrupsionit (Gazeta Zyrtare nr. 37/2007)
- Ligji për Procedurën Penale, Fletorja Zyrtare nr. 150/2010, 100/2012, 142/2016, 198/2018
- Ligji për Lobim (Gazeta Zyrtare nr. 106/2008 dhe 135/2011)
- Ligji për Qasje të Lirë në Informacione Publike (Gazeta Zyrtare nr. 101/2019)
- Ligji për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit, Gazeta Zyrtare e RMV nr. 12/2019
- Kodi Zgjedhor (Fletorja Zyrtare nr. 40/2006 dhe 42/20)
- Kodi Penal (Fletorja Zyrtare nr. 37/1996 ... 248/2018)
- Kodi i Etikës së zyrtarëve lokalë, BNJVL dhe UNDP, 2008
- Kodi për nëpunësit administrativ (Fletorja Zyrtare nr. 183/2014)
- Strategjia Kombëtare për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit (2021-2025)
- Udhëzues për zbatimin e Politikës së Integritetit të Njërive të Vetëqeverisjes Lokale, Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit, 2021
- Udhëzues për zbatimin e procesit të menaxhimit të rrezikut, Ministria e Financave, Sektori për Kontrollin e Brendshëm Publik, 2014
- Udhëzues për menaxhimin e rrezikut të mashtrimit dhe korrupsionit, Ministria e Financave, Sektori për Kontrollin e Brendshëm Publik, 2017
- Udhëzues për përcaktimin e vendeve kritike të punës, Ministria e Financave, Sektori për Kontrollin e Brendshëm Financiar Publik, 2017
- Rregullorja për raportim të mbrojtur në institucionet e sektorit publik, Ministria e Drejtësisë, Gazeta Zyrtare e RM, nr. 46 nga 8.03.2016

Referencat dhe burimet

- Ligji kundër korrupsionit, B. Davitkovski, G. Lagetiq, A. Pavlovska-Daneva, D. Iliq Dimoski, K. Bitrakov, 2020
- Qytetet e korruptuara: një udhëzues praktik për parandalimin dhe trajtimin e korrupsionit R. Klitgard, R. McLean - Abaroa, H. Lindsay Paris
- Udhëzues për qeverisjen lokale pa korrupsion, mënyra praktike, UNDP, 2018

Burimet e internetit:

- <https://dksk.mk/>
- <https://aspi.mk/>
- <https://www.transparency.org/en>
- <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/uncac.html>
- <https://www.pravda.gov.mk/resursi/24>

